

Jämlikhet, miljöhållbarhet, inte tillväxt

Analys av Programkommissionens första programförslag

1	Sammanfattning	1
2	Jämlikhet.....	2
3	Miljöhållbarhet.....	3
4	Produktivitet och tillväxt	6
5	Global rörelse för att lyckas!	9
6	Program för global jämlikhet.....	14

1 SAMMANFATTNING

Ett första [förslag till nytt partiprogram](#) * har äntligen (9 nov) kommit från Programkommissionen. Förslaget har följande avsnitt:

Förord: Ett program för förändring
Vår vision
Våra värderingar
Vår samhällsyn
Världen av idag
Vår politik

Programmets första mening lyder: ”Samhället går att förändra.” Bra! Eftersom det är så mycket som behöver göras om. Men – Hur går samhället att förändra?

Hur är **läget** och utvecklingen? Positivt och negativt.
Vilka **visioner** eller mål pekas ut? Dåligt läge bör ändras, bra försvaras.
Vilka **åtgärder** eller medel anges för att åstadkomma förändring?

Jag vill analysera programförslaget främst utifrån mina tre nyckelord för mål:
jämlikhet miljöhållbarhet produktivitet

(Jag har tidigare skrivit bara ”hållbarhet” eller ”ekologisk hållbarhet”. Det första är ofta för oprecist [ekologiskt, ekonomiskt, socialt?]) och det andra är onödigt långt.)

Så gott det går vill jag vara konkret, helst sätta ut **mått** som går att värdera. En ekonomisk huvudfråga i analysen är begreppet **tillväxt**.

Allmänt kan sägas, att programmet har en ideologiskt god grund. Jämlikhet och miljöhållbarhet är ledstjänor genom dokumentet tillsammans med önskan om god materiell standard och välfärd för alla. Däremot föreslås bara svagt skrivna åtgärder, som inte kommer att vara tillräckliga för förändring i fråga om jämlikhet och miljöhållbarhet. Nyckelfrågan är att man håller fast vid en tillväxt, som miljömässigt inte längre är hållbar. Trots tal om antikapitalism finns inga resonemang om hur den vilda kapitalismen ska tyglas. Programförslaget har inga resonemang om att den epok där socialdemokratins jämlikhetspolitik hade framgång - inte längre finns kvar.

Programförslaget kunde också gärna vara bättre redigerat enligt exempelvis läge, vision, åtgärder.

Ibland har jag konkreta textförslag, men det mesta går inte att föreslå på det sättet, då skulle jag behöva skriva en nästan helt ny text. Men kortfattat: Om

Vår generations absolut största uppgift är att till nästa generation överlämna en värld där mänskligt liv kan utvecklas i harmoni med naturen.

då borde frågan tydigare lyftas upp som punkt 1 i programmet. Ett socialdemokratiskt program idag borde ha jämlikhet och miljöhållbarhet som huvudaspekter. Mitt förslag är, att dokumentets namn ändras till

Program för jämlikhet och miljöhållbarhet

och att

dessa frågor genomsyrar alla avsnitt och lyfts upp till 1 och 2 (eller 2 och 1) i ett avsnitt för "Vår politik".

I övrigt föreslår jag, att programmet omarbetas i linje med det jag skriver i följande avsnitt och som kan sägas sammanfattas i mitt dokument sista avsnittet

Program för global jämlikhet.

Reservation: Jag är inte helt säker på att jag uppfattat programförslaget rätt på alla punkter. Min förmåga har brister. Och programförslaget är delvis lite rörigt och ostrukturerat. Men jag är helt övertygad om, att jag har uppfattat huvuddragen korrekt.

2 JÄMLIKHET

Under "Vår vision" står:

- alla människors lika värde och rätt. Fria och jämlika människor i ett solidariskt samhälle.
- Vårt mål är ett samhälle utan över- och underordning, utan klasskillnader, könssegregation eller etniska klyftor, ett samhälle utan fördomar och diskriminering.

Det betyder, att socialdemokratin är för jämlikhet. Och det är ju bra och självklart. En socialdemokrati som inte är för jämlikhet, det är ingen socialdemokrati. Men tittar man noga efter, vad som faktiskt står där, så kan man undra lite. "utan över- och underordning, utan klasskillnader" – vad är det för samhälle? Det klasslösa samhället är ju det kommunistiska, vilket inte är socialdemokratins vision. Texten är en kvarhängande 1800-talsfras, som ingen kunnat eller velat hitta moderna, realistiska, reformistiska formuleringar för. Det blir inte mindre kommunistiskt av att man lägger till frasen om "över- och underordning". Det blir möjligen mer populärt bland postmodernister. Vad betyder frasen? Inga chefer? Inga kapitalister? Inga generaldirektörer? Ingen partiordförande? (som tjänar 144 000 kr/mån.)

Om man inte är kommunist så är total jämlikhet inte en rimlig målbeskrivning. En annan formulering i programmet kunde vara:

Vårt mål är ett samhälle med små ekonomiska skillnader mellan människor, där diskriminering på grund av kön, etnicitet eller annat kraftigt bekämpas.

Det här är "Den nya ojämlikheten" (ur Världen av idag):

Klyftorna mellan länder minskar, om än långsamt, samtidigt som trenden under lång tid varit att inkomstklyftorna inom länder ökar. I många länder handlar det om nivåer så höga att de hotar både social sammanhållning och tillväxt. Även i Sverige har ojämlikheten sedan flera decennier tillbaka vuxit.

Vidare:

--- näringslivets eliter beviljade sig själva upprörande stora privilegier, som dramatiskt vidgade gapet mellan samhällets fattiga och rika och mellan de anställda och företagens ägare och ledningar.

I stycket "Frihet och jämlikhet" (ur Vår politik) kan vi läsa:

Ökande orättvisor och ett växande utanförskap beskär friheten. För att vända utvecklingen --- krävs en målmedveten politik för jämlikhet.

Att klyftorna mellan länder minskar är utmärkt. Varför? kan man fråga sig. Är det resultatet av en medveten socialdemokratisk global politik? Nej, det får nog skrivas på kapitalismens pluskonto. Att utjämningen går långsamt kanske kan tillskrivas bristen på en bra socialdemokratisk global politik. Frågan har stor betydelse i till exempel klimatsammanhang, vilket ju påpekas i programmet.

Det är bra att betona, att orättvisor och utanförskap beskär friheten. Borgarnas förenklade propaganda om ”frihet” behöver moteld. Men det måste också finnas andra beståndsdelar i analysen av frihetsbrister. Själva det faktum att man är anställd är i allmänhet frihetsinskränkande. Har man bra lön ger det frihet, men bristen på inflytande ger ofrihet.

Vad är då denna politik för jämlikhet?

- Rätt till arbete.
- Mäns och kvinnors lika rätt.
- Solidariskt finansiera varandras välfärd.
- Integration.
- Självständighet för funktionsnedsatta.
- Sexuellt likaberättigande.

Det är en utmärkt uppräkningslista, som kommer igen från Maktstrukturer (ur Vår samhällssyn). Men denna uppräkningslista finns inte i ”Den nya ojämlikheten”, där frågan bara gäller inkomstklyftor och arbetslöshet, fattiga och rika.

I uppräkningslistan av politik för jämlikhet saknas områden:

- Minskade inkomstskillnader.
- Minskade förmögenhetsskillnader.

Hur inkomster och förmögenheter kan vara borta ur ett socialdemokratiskt program kan vara svårt att förstå. Kan det tolkas på annat sätt än att den klassiska jämlikhetstanken på något sätt utdefinierats av den liberala drömmen om allas lika förutsättningar? Är det dominansen inom S för en ”välmående medelklass”, som ger avtryck? Privilegierna hos ”näringslivets eliter”, gapet mellan fattiga och rika och gapet mellan anställda och ägare/ledningarna handlar främst om detta. Men i ”Vår politik” saknas den grundläggande jämlikhetspolitiken.

I stycket ”Frihet och jämlikhet” bör följande vara huvudpunkter:

- Minskade inkomstskillnader.
- Minskade förmögenhetsskillnader.

Jämlikhetsfrågan prövas idag i Europa. Massarbetslösheten breder ut sig. Man talar om en förlorad ungdomsgeneration i södra Europa. Välfärdssystem raseras. Det är utslag av kapitalismens vildhet. Den nödvändiga radikala miljöåtgärderna kommer också att starkt pröva jämlikheten om inga ingrepp sker i den vilda kapitalismen. Det betyder, att det inte räcker med ett batteri för jämlikhetsskapande åtgärder och åtgärder för rättvisa gällande kön, etnicitet och så vidare. För att upprätthålla och öka jämlikheten kommer det att bli nödvändigt med

kraftfulla ingrepp mot kapitalismens vildhet.

3 MILJÖHÅLLBARHET

”För vår överlevnad behövs en långsiktigt hållbar utveckling.”

Så står det i programmets **visionsdel**. Liknande formuleringar är vanliga i olika politiska sammanhang. ”Odesfråga” kan det heta. Mer i programmet:

Klimatkrisen och havsdöden har tydliggjort att vi inte kan leva oberoende av naturen. När andra arter utplånas genom mänsklig påverkan försvinner också både mångfald och rikedom.

Detta är ju väldigt dramatiskt skrivet. Mer dramatiskt än om jämlikhet.

I ”**Klimatförändringarna**” (under ”Världen av idag”) står följande:

--- jordens ekosystem pressas alltjämt för hårt av den resurskrävande produktionsteknik och de lika resurskrävande konsumtionsmönstren som utvecklats i den industrialiserade världen. --- ekonomiska och sociala strukturer försvårar den nödvändiga omställningen ---.

Än tydligare beskriv det i ”Vår tids utmaningar – och lösningar”:

Marknadens oförmåga att hushålla med resurser som saknar pris har lett till en exploatering som hotar allas vår existens. Klimatkrisen är kanske den svåraste

utmaning mänskligheten någonsin stått inför. Det handlar, bokstavligen, om allas vår överlevnad.

I "Klimatförändringarna" påpekas vidare ett viktigt förhållande:

Dagens generationer har inte rätt att för sin egen välfärd utarma de naturtillgångar och den fysiska livsmiljö som är basen också för kommande generationers liv.

Den som är satt i skuld är inte fri, sägs det. Stämmer det? I så fall borde vi i frihetens namn omedelbart börja nedmonteringen av miljöskulden till kommande generationer!

Tyvärr är det väl så, att den skulden är det möjligt att smita ifrån ...

En kraftfull markering finns i slutkapitlet "Vår politik" i underavsnittet "**Hushållning och hållbar utveckling**":

--- naturtillgångar och ekosystem utnyttjas i dag över gränsen för det långsiktigt hållbara, och om denna utveckling inte kan brytas hotar ekologisk kollaps.

Vi måste:

--- ställa om produktionsliv, bostäder, energisystem och transportsystem i resurssnål och resurseffektiv riktning, i former som är förenliga med kraven på social rättvisa.

De åtgärder som anges är kortfattat:

- mycket kraftiga minskningar av dagens resursförbrukning.
 - förändringar i både produktions- och konsumtionsmönster.
 - naturtillgångarna måste användas mer effektivt.
 - biologiska mångfalden måste skyddas.
 - ekologisk uthålligt åkerbruk
 - mer kollektivtrafik
 - ersätta vägtransporter med järnväg och sjötrafik
 - bränslesnåla motorer, alternativa drivmedel och bättre reningsteknik.
 - utsläpp och avfallsprodukter ska minimeras
 - en gräns för det möjliga uttaget av energi för uppvärmning, belysning och transporter.
 - ersätta såväl de fossila bränslena som kärnkraften.
 - energisnåla produktionsprocesser
- (Etisk djurhållning nämns också och det är i och för sig bra, men det är inte en miljöfråga.)

Det här är en bra uppräknings och i viss mån kraftig markering av åtgärder som behövs. Men tyvärr alltför otydlig i förhållande till behoven. Sen kan man diskutera, om listan kan göras utförligare och ges en mer logisk struktur, men det är inte det viktigaste.

I vision, lägesbeskrivning och den politiska preciseringen återkommer samma dramatiska budskap, om än med lite olika ord. Men eftersom dramatiken är så stor, måste visionen formuleras mycket tydligare. En förutsättning för detta är, att även lägesbeskrivningen blir tydligare.

Det finns mått som klargör mycket. Det två-gradersmål som delar av världssamfundet ställt sig bakom som maxgräns för jordens uppvärmning skapar skapar troligen väldigt stora skador på natur och mänsklighet. Dessutom tyder mycket på, att det håller på att överskridas kraftigt. Svensk officiell statistik förvanskar grovt graden av CO₂-utsläpp, som inte minskar utan ökar. Ett annat mått användes av partistyrelsen inför förra kongressen. Det hette där, att det skulle behövas tre jordklot av resurser, om alla jordens innevånare skulle leva på svensk materiell standard. Det finns fler viktiga miljömått att använda, som berör de åtgärder som räknas upp.

I en av åtgärds punkterna anges, att "en gräns för det möjliga uttaget av energi" behöver sättas. Det är just den typen av måttsättning och konkretisering som behövs på alla punkter. Låt oss utgå från idén om att svenskarna konsumerar motsvarande mer än 3 jordklot. Det borde betyda, att en omställning ska leda till att vi når konsumtionsnivåer under 1 jordklot. Inför detta ofantliga förändringskrav är det lätt att ge upp. Betyder det, att

jag måste byta till en lägenhet med 1/3 av nuvarande yta?

jag ska byta till en bil som väger 1/3?

jag kör den 1/3 vägsträcka?

maten får kosta 1/3?

jag får åka utomlands 1/3 så ofta?

Riktigt så går det inte att säga. Men ändå är det i dessa banor man måste uttrycka sig, för att allvaret ska komma fram. Man kan säga:

Som viktig förebild måste **mängdbilismen snarast ersättas** med förnuftsbilism, effektiv kollektivtrafik och rationell stadsplanering.

Städernas bilism är en faktor som snabbt går att förändra och som ger stora miljöresultat. Biltullar, parkeringsavgifter, gatubegränsningar och annat kan effektivt styra över till kollektivtrafik. Tunnelbana tar lång tid att bygga ut, men snabba bussar kan snabbt ersätta den vardagliga massbilismen. (Det är faktiskt vad som skulle behöva snabbgenomföras, om vi skulle få en ny oljekris.) Huvudfrågan är inte ”mer kollektivtrafik” som det står i programförslaget utan mycket mindre miljöskadlig biltrafik.

På motsvarande sätt måste alla åtgärder beskrivas på ett sätt som är konkret och begripligt för gemene man och som tydliggör hur allvarlig situationen är. Det finns en oerhörd disprepan mellan Sveriges och jordens produktion- och konsumtionsutveckling och de miljöåtgärder som krävs. Programförslaget är fullständigt otillräckligt för att kunna ge vägledning. Det behövs:

En mycket tydlig lägesbeskrivning. Använd de mått som finns hos vetenskapen.

Ett mål, en vision som förhåller sig till denna lägesbeskrivning.

Konkreta åtgärder som svarar mot detta mål.

En viktig fråga för miljöproblematiken är **tillväxt**. Programförslaget skriver:

Omställningen till en ekologiskt hållbar utveckling är en stark drivkraft för ekonomisk tillväxt ---

Men om programskrivarna menar, att vi måste åtsadkomma ”mycket kraftiga minskningar av dagens resursförbrukning”, samtidigt som resursförbrukningen är kanske 3 gånger för hög, hur kan vi då eftersträva ytterligare tillväxt? Det kan vi inte, och det måste sägas tydligt. Det finns en spridd önskedröm om att vi med miljötekniska förändringar kan fortsätta färden mot allt större materiell produktion. Det stämmer inte. Det finns inga bevis för att den drömmen är sann. Visst, det finns allt fler tekniska lösningar som möjliggör mindre relativ naturförstörelse av produktion. Men bara relativt. I absoluta tal förstörs naturen allt mer för varje år. Huvudfrågan för Sverige kan inte vara, att vara bäst på miljöteknik, så att vi kan leva gott på att exportera den över jorden. Ska vi vara bäst på något, så bör det vara att hitta en snabb väg till ett resurssnålt och miljöofarligt samhälle. Det kan bara betyda

mindre materiell produktion och konsumtion kombinerat med stark miljöteknisk utveckling.

Ett viktigt stöd för argumentationen för minskad konsumtion finns i boken ”Jämlikhetsanden”. Där visas, att värdet av ökad produktion är mycket större vid det grundläggande lyftet ur fattigdom än värdet av fortsatt materiell standardhöjning.

Miljöfrågan behandlas först i ”Världen av idag” under rubriken ”Klimatförändringarna” och sen i ”Vår politik” under rubriken ”Hushållning och hållbar utveckling”. Det första avsnittet handlar inte alls om klimatet, det andra avsnittet behandlar klimatet liksom flera andra allvarliga miljöfaror. Det är en illustration över en inte alltid bra rubriksättning och struktur på programförslaget.

Vår generations absolut största uppgift är att till nästa generation överlämna en värld där mänskligt liv kan utvecklas i harmoni med naturen. Denna uppgift kan inte lösas ensamt av den enskilde individen eller av markanden. Den kan bara lösas genom politiska beslut, gemensamma insatser och samverkan över nationsgränserna.

Denna text avslutar stycket om miljöåtgärder. Man kan bara hålla med. Detta stycke borde ingå i programmets vision. Men om en generation är trettio år, så för att uppnå detta krävs något helt annat än programförslaget ”försiktiga” skrivningar. Nämligen: kraftfulla ingrepp mot kapitalismens vildhet.

4 PRODUKTIVITET OCH TILLVÄXT

Högre produktivitet leder till tillväxt – om produktivitetens utveckling tas ut som ökad produktion. Men det är inte självklart. Om man minskar antalet arbetade timmar tillräckligt, så blir det ingen tillväxt. Alltså ingen mer produktion och ingen mer materiell konsumtion. Om den materiella produktiviteten ökar, men man tycker att den materiella nivån är tillräcklig, så kan övrig arbetstid och fritid ägnas åt utbildning, vård, omsorg och kultur. Vad människorna tycker om detta val är en fråga om samhällskultur.

För socialdemokraterna har tillväxt hittills varit ett närmast heligt begrepp. Detsamma gäller resten av samhället också – de andra partierna, fackföreningar, företagarorganisationer och hela samhällets etablissemang. ”Tillväxt sedan 1889” var huvudparollen för S i valet 2010. Socialdemokratin behöver ta fram andra formuleringar, som förmår kombinera människans behov av materiell trygghet med ett försvar för en fortsatt existens av den resursbas ur vilken tryggheten kan växa.

Programförslaget använder ordet produktivitet bara 1 gång. Och då efter frasen ”effektivitet och” på ett sätt som om de betyder ungefär samma sak. Ordet effektiv används 18 gånger inklusive ord som ineffektiv, effektivitetsskäl, resurseffektiv, energieffektiv. Ordet produktion används 62 gånger, mest i sammansättningar som produktionsresultat, produktionsliv och reproduktion. Ordet tillväxt används 24 gånger. Endast på ett av dessa ställen handlar det om något annat än ekonomisk tillväxt, nämligen ”tillväxt av kunskaper”.

Produktion, produktivitet, effektivitet och tillväxt. Alla orden är oerhört viktiga för politisk analys, och viktiga att hålla isär. Programförslaget gör det knappt.

produktion	Det som produceras, produkter. På en marknad kallas det varor och tjänster. Uttrycket ”ett lands produktion” är mängden produkter.
produktivitet	Mängden produkter som kommer ut av en mängd arbete. En spade höjer produktiviteten i förhållande till att gräva för hand.
effektivitet	Bättre produktionsresultat i förhållande till givna produktionsförhållanden. En kurs i spadhantering kan ge bättre grävresultat med samma spade.
tillväxt	Ökad produktion.

Ofta görs inte denna skillnad mellan produktivitet och effektivitet. När programförslaget skriver effektivitet, så handlar det ofta om produktivitet. Men det spelar inte så stor roll i det följande.

Produktiviteten har flera källor. I programförslaget står:

De kraftiga välståndsökningar som följde av det industriella produktionsättets genombrott har lika mycket med människors arbete att göra som med den plötsliga tillgången på billig energi, framför allt olja.

Det står arbete och billig energi. Oljan används överallt, i transport och all slags produktion, även mat. Dyr olja betyder, att mer arbete behövs för all produktion. Alltså låg produktivitet. Men även billigheten hos andra råvaror har betydelse. Lättbrutet järn och lätt raffinerad järnmalm betyder att fler bilar kan produceras med samma arbetsinsats. Med uppfinningar och teknisk utveckling kan produktiviteten höjas. En spade kan alla använda, men för att svarva ett hjul eller styra en pappersmaskin krävs utbildning, som möjliggör den höga produktiviteten. Med god utbildning och erfarenhet höjs även

effektiviteten. En högt kvalificerad arbetare möjliggör hög produktivitet och god effektivitet.

Oljans ”billighet” har hittills varit enorm, men är i kraftigt avtagande. Somliga jämför den med att var och en av oss skulle ha tjugo energislavar. Utan olja skulle vi då få jobba tjugo gånger så mycket, vilket inte går. Diskussionen kring ”peak oil” är därför oerhört väsentlig, men saknas i programförslaget.

Ovanstående resonemang behövs för att lyfta fram det som inte framgår av programförslaget. I programförslaget behandlas begreppet **tillväxt** på ett självklart positivt sätt. Tillväxt, det vill säga mer och mer produktion ifrågasätts i princip inte. Ett avsnitt heter ”Arbete och tillväxt”, inte ”Arbete och produktion”. Flera saker sägs gynna tillväxten: välfärd, kunskap och kultur, starka och sunda statsfinanser, öppenhet och variationsrikedom samt omställning till hållbarhet. Inkomstklyftor däremot sägs missgynna tillväxten. Det här är en uppräkningslista, som helt enkelt betyder, att socialdemokratisk politik gynnar tillväxten. Om det här stämmer eller inte borde kunna prövas vetenskapligt. Jag har inte grepp om det. Men ett par frågetecken kan jag skriva. De tvåsiffriga kinesiska tillväxttalen har kombinerats med gräsliga inkomstklyftor. Frågan om omställning till hållbarhet ska jag återkomma till.

Men som en logisk avslutning på avsnittet ”Produktion, reproduktion och natur” står: Tillväxten som vi känner den idag bygger på användandet av ändliga resurser, något som inte är långsiktigt hållbart. Att ställa om till en hållbar tillväxt, som tar hänsyn till även kommande generationer, är en av samtidens mest tvingande uppgifter.

Det betyder, att nuvarande tillväxt inte kan anses hållbar. Och vidare under rubriken ”Arbete och tillväxt”:

Insikten om sambandet mellan ekonomisk styrka och välfärd ska styra politiken och detta innebär krav på tillväxtens former. Tillväxtens syfte är ökad mänsklig välfärd och därför kan den inte få ske med metoder som undergräver mänsklig hälsa och livskvalitet, ödelägger miljö eller utarmar naturtillgångarna. Sådan tillväxt är inte tillväxt; de mänskliga, ekologiska och sociala kostnader den medför överstiger de vinster den kortsiktigt kan leda till.

Detta betyder i så fall, att vi inte har någon tillväxt idag, eftersom den ju, enligt det första stycket, inte är hållbar! Jag påstår dock inte, att Programkommissionen har varit ute efter den här logiken. Kanske är det bara ett misstag.

I det senaste stycket står:

Tillväxtens syfte är ökad mänsklig välfärd ---

Det skulle man kanske kunna hålla med om, men egentligen inte. Tillväxten har inget syfte. Det bara är. Syftet finns hos folket och politikerna som försöker påverka tillväxten. Socialdemokratiska politiker vill genom ökande nationell produktionsförmåga, skapa välfärd åt alla. Det kan man säga, att man lyckades bra med i Sverige fram till 70-talet. Idag är det annorlunda. Tillväxt skapar välfärd åt många, men inte åt alla. I Kina såväl som i de gamla välfärdsländerna lämnas många utanför trots tillväxt. Klyftorna ökar. Och förmågan att ens åstadkomma tillväxt har i många europeiska länder rejält saboterats av den vilda kapitalismen i form av 2008 års finanskris.

Mänsklig välfärd är socialdemokratins syfte, och närmare bestämt under jämlika förhållanden. Industrialismen har skapat välfärd, har skapat tillgång till bilar, mat, bostäder och mycket annat. Socialdemokratin har gett välfärden en rättvisare, jämlikare skepnad. Miljörörelsen har lyft frågan, om bnp verkligen är ett bra mått på välfärd. Den tråden tas tyvärr inte upp i programförslaget. Boken ”Jämlikhetsanden” gör statistik därav. Den visar, att det grundläggande materiella lyftet är ett stort välfärdslyft, men därefter tillför ytterligare materiell standard mycket mindre nytta, det vill säga välfärd.

Om tillväxt inte skapar välfärd åt alla, om tillväxt inte går att åstadkomma, om tillväxt ”inte är tillväxt”, om tillväxt är ett dåligt mått på välfärd – då måste socialdemokraterna i

sitt partiprogram ta frågan om produktion och produktivitet på ett mer allvarligt sätt än att med en dåres envishet upprepa ”tillväxt” i varje läge. Frasen ”hållbar tillväxt” innebär inte, att socialdemokratin eller samhället har lyckats hitta tekniska lösningar, som garanterar miljöhållbarhet samtidigt som produktionen förmeras och förmeras. I Sverige har bnp fördubblats på 40 år. I Kina har den fördubblats på 10 år. Ingen av dem har varit ekologiskt hållbar. Tror Programkommissionen, att det är möjligt att hitta en tillväxtmetod, som är ekologiskt hållbar och där bnp fortsätter att dubblas i Sverige var fjortionde år?

Det finns internationella uppgörelser om att begränsa klimatförändringarna genom att hålla jordens uppvärmning till högst två grader. Uppgörelser som Usa och Kina inte skrivit på. Tvågradersmålet har ifrågasatts av miljörelsen. Dels för att det är för högt. Vi bör inte acceptera de skador som kommer att komma av detta. Dels för att det är en chimär. Det mesta talar för, att målet inte kommer att hållas. Nu i november kom en rapporten från Världsbanken, att det troliga scenariet är faktiskt, att vi går mot fyra graders uppvärmning. Den fortsatta tillväxten i Sverige och resten av världen skapar detta!

Att vara mot tillväxt betyder inte, att vilja backa tillbaka till 1700-talet. Använder man bara ordet tillväxt – för eller emot – då blir det väldigt svårt att föra en diskussion om välfärden. Det är bättre att använda ordet produktivitet för att komma framåt. Det gör inte programförslaget. Om vi utgår från påståendet, att det skulle behövas mer än tre jordklot av resurser för att hela jordens befolkning ska få samma materiella standard som svenskarna har. Då borde alltså vår konsumtion minska till en tredjedel för att jordens resurser ska räcka till alla. Ser man bara till bnp, så blir det att backa till cirka 1971. Väldigt stor skillnad från idag, men definitivt inte 1700-tal. Den produktion som utfördes var mer miljöskadlig per producerad enhet än dagens. Och samma mängd produkter framställs idag med betydligt mindre arbetskraft. Vi sätter upp följande samband:

$$\text{Välfärd} = \text{nytta av produktion} - \text{miljöskador} + \text{fritid}$$

Då kan vi konstatera: Produktionsnyttan har 1971 års värde. Miljöskadorna är kanske bara hälften. Och fritiden ökar genom att arbetstiden minskar till en tredjedel. Det sista kan vi säga, eftersom bnp är ett mått på produktionen, och vi idag producerar tre gånger så mycket med ungefär samma arbetstid. Produktiviteten idag är tre gånger så hög som 1971. Alltså är välfärden betydligt högre än 1971 års bnp-nivå.

När programförslaget skriver

För att klara framtidens välfärd är det nödvändigt att sammantaget öka antalet arbetade timmar.

då gör man två fel. För det första bortser man helt från produktivitetshöjningen. Om vi om 40 år kan producera dubbelst så mycket som nu, så spelar ett mindre antal timmar hit eller ingen roll. Om vi vill kan vi producera samma antal produkter på hälften av timmarna. Övriga 20 arbetstimmar i veckan skulle vi kunna ägna oss åt äldrevård och andra delar av den offentliga välfärdssektorn. Om vi så bara räknar med bibehållen 40-timmarsveckan och kvarvarande 8 % arbetslöshet. (Vilken jag sannerligen hoppas att socialdemokratin lyckas avskaffa.) Det andra felet är såklart, att mer arbete innebär mer resursförbrukning, vilket innebär mer miljöskador. Vi kan minska arbetstiden tack vara produktivitetshöjningen och vi måste minska arbetstiden på grund av miljöhållbarheten. Hur formuleringen

Vi vill förkorta arbetstiden i former som ökar detta det egna inflytandet går ihop med ovannämnda krav på ökat antal timmar vet jag inte. Men uppenbarligen resonerar inte programförslaget om någon radikal arbetstidsförkortning.

Dessa räkneexempel är inte helt realistiska. Det är många faktorer som spelar in. Men det illustrerar i vilken riktning analysen måste gå – den analys som inte finns i programmet och antagligen inte heller i diskussionerna i Programkommissionen. Huvudfrågan är, att tillväxt inte längre är ett alternativ i de högt utvecklade länderna. Däremot är det av högsta vikt bland fattiga befolkningar. Men skulle tillväxten fördubblas vart 10e, 20e, 30e

eller 40e år i Sverige, Usa, Kina, Indien, Brasilien, Nigeria och alla länder – då står vi inför en inte bara ekologiskt ohållbar situation utan även politiskt. Det går mot oerhörda konflikter kring vem som ska få nytta av jordens begränsade resurser. Socialdemokraternas oförmåga att stoppa världskriget 1914, då varje parti slöt upp på sitt land, skulle då kunna betecknas som en mindre världskatastrof.

En intressant mening i programförslaget lyder:

Tillväxt uppstår ur naturens resurser i kombination med mänskliga insatser. Det intressanta är, att den meningen illustrerar vad tillväxt är. Miljörörelsens ifrågasättande av tillväxten har mött absolut motstånd ifrån samhällets hela etablissemang. Det har betytt, att den som vågar ifrågasätta tillväxten riskerar att få ett hårt slag på näsan. Dett har lett till, att många politiskt aktiva miljövänner söker efter andra ord. Man säger, att tillväxt behöver inte vara materiell produktion, det kan vara tjänster, det kan vara kultur. Meningen ovan punkterar det resonemanget. Den säger, att tillväxt är naturresurser plus arbete. Visst kan man definiera ordet tillväxt på alla möjliga sätt. Men vill man som miljövän komma åt frågan om fel- och överanvändning av naturens resurser, då måste man vara emot det som av politiker, nationalekonomer, företagsledare och media kallas tillväxt. Att orda om att tillväxt kan betyda något annat är att blanda bort korten.

Kanske den vilda kapitalismen för ett tag framåt kan fortsätta att åstadkomma allt högre bnp, som ett mått på produktivitet. Men mäter vi produktiviteten i en mix av materiell standard, miljö, jämlikhet och andra sociala frågor idag och för kommande generationer, så kan, för en hög produktivitet krävas:

kraftfulla ingrepp mot kapitalismens vildhet.

5 GLOBAL RÖRELSE FÖR ATT LYCKAS!

Man måste vara emot tillväxt – så länge inte någon har bevisat, att ”hållbar tillväxt” är möjlig. Och det har ingen gjort. Socialdemokraternas behårdade fasthållande vid företeelsen tillväxt handlar inte om övertygelse om, att det finns en tekniskt miljöhållbar metod. Det handlar om, att den socialdemokratiska parollen är ”Tillväxt sedan 1889” och vi känner inte till något annat. Man kan inte sluta prata om tillväxt, om man inte har ett realistiskt alternativ. Det handlar om en så dramatisk förändring, så hur ska det annars gå med det svenska folket välfärd? Hur ska ekonomin kunna hållas stabil? Och hur ska vi annars kunna vinna val?

Detta är högst legitima och ansvarsfulla frågor. Och det är rimligt att vara avvaktande med politiska beslut, innan alla fakta är helt klarlagda. Men det är inte legitimt, ansvarsfullt och rimligt att inte försöka gå till botten med frågeställningarna. Det betyder:

- Erkänna problemet genom att tydligt visa på motsättningen mellan materiell produktionsökning och miljöhållbarhet. Vetenskap och miljörörelse har fakta, som arbetarrörelsen kan ta till sig och beakta. Mätt i jordklot, grader med mera.
- Tydligt visa upp problemet för medlemmar i arbetarrörelsen och väljarna.
- Tillsätta behövliga utredningsresurser.
- Uppmuntra till debatt om problemets lösning.

Så här avslutas avsnittet ”Vår vision”, som redogör för den demokratiska socialismens mål:

För detta krävs ett ökat globalt samarbete mellan såväl nationerna som mellan folkliga rörelser i hela världen. De internationella institutionerna måste ha kraft att kontrollera och balansera det globala kapitalet och utvecklas till redskap för demokrati, rättvisa och hållbarhet.

Det är faktiskt så, att hela programförslaget präglas av en global beskrivning och en global analys. Och så måste det vara i ett socialdemokratiskt program. Inget land är en ö. Den globala utvecklingen är den viktigaste grunden för Sveriges utveckling. Och framtidens problem måste lösas inte bara med globalt perspektiv utan än mer med globala

åtgärder. ”kraft att kontrollera och balansera det globala kapitalet”. Det är så bra skrivet! Det står inte ”avskaffa kapitalet”. Det är ett erkännande av kapitalets ”progressivitet”. Men det förnekar att kapitalet, att kapitalismen är en tillräcklig kraft för demokrati, rättvisa och hållbarhet. Huvudfrågan måste vara **vilken kraft som behövs** för att verkligen kontrollera och balansera.

Socialdemokratin är ett antikapitalistiskt parti, som bygger motkrafter mot kapitalets anspråk på dominerande makt över ekonomi och samhälle. Ekonomiska intressen har aldrig rätt att sätta gränser för demokratin. Det är tvärtom alltid demokratin som ska sätta gränserna för marknaden och de ekonomiska intressena.

Det låter bra, men det motsvarar tyvärr inte verkligheten. Visst bygger socialdemokratin motkrafter. Utan dessa funnes inte socialdemokratin, som ju själv är resultatet av att bygga motkrafter. Byggarna är rörelsen bland arbetarna. Parti och fack är främsta resultatet. Men kraften är långt ifrån tillräcklig. Den välfärd som socialdemokratin var främsta representant för fram till 70-talet, har man inte lyckats bevara därefter. Tvärtom har socialdemokratin i Europa varit del i en hel del nedrivningar av välfärd.

I avsnittet ”**Rörelse för förändring**” (under ”Världen av idag”) står:

Nu växer och utvecklas olika motkrafter mot det internationella kapitalet:

Krafter som räknas upp är:

- Internationellt politiskt samarbete.
- Staternas instrument mot spekulativa rörelser.
- Fackliga internationella strategier.
- Folkliga rörelser.
- Konsumentreaktioner.

Uppräkningen är väl bra. Men är det sant att dessa motkrafter växer? Och är de starka nog att kontrollera och balansera det internationella kapitalet? Svar om styrkan:

- jämlikhet Nej! Ojämligheten ökar i Sverige, i Europa och över hela världen. Inkomstklyftor, arbetslöshet och annat.
- miljöhållbarhet Nej! Den materiella produktionen och dess negativa konsekvenser ökar. 4 grader, 1½ jordklot och annat.

Om krafterna inte är tillräckliga, så måste de mobiliseras. Det betyder informationsspridning, diskussion, programutveckling (övergripande som det aktuella och detaljerade), valrörelser och andra rörelser. Två exempel på att svensk arbetarrörelse inte tar sitt ansvar för utveckling av dessa rörelser:

* När Europafacket manade till demonstrationer över hela Europa 14 november ”for jobs and solidarity” och ”no to austerity”, så var det tyst i Sverige. Lo hade den europeiska annonsen på sin hemsida med en kommentar. Det var allt. Tco och Saco ingenting. Socialdemokraterna ingenting.

* Klimatdemonstrationen i Köpenhamn 2009 verkade ses som en ungdomsfråga. Ssu röt och mobiliserade till att åka dit. Men ska S och facket verkligen störa väljare och medlemmar med sådan utomparlamentarism?

Demonstrationer är naturligtvis inte allt. Men det är ett viktigt sätt att engagera människor till ett ställningstagande och att därigenom skapa kraft, som sedan förs vidare genom parlament och förhandlingar. Inte minst gäller detta i en tid när medielandskapet nästan helt styrs av borgerliga, kapitalistiska krafter. Detta i såväl Sverige som i resten av världen.

Medborgare och konsumenterna är viktiga aktörer, som har sin plats i programmet och i den verkliga kampen för ett bättre samhälle. Naturligtvis. Så även företagarna. (Även företagarna ska påverka produktionens inriktning och så vidare. Vad annars?) Men programförslaget är delvis skrivet på ett slags klasslöst sätt. Företeelser som klasskillnader och klassmönster finns med. (T ex med den återkommande frasen ”klass, kön och ursprung”.) Men var finns klass som politisk aktör?

Socialdemokratiska Arbetarepartiet heter vi. Vad betyder det? Ordet arbetare finns inte i programförslaget. Inte heller ordet tjänsteman. Däremot finns 7 ”löntagare” och 19 ”anställd”. Och i linje med

Socialdemokratin strävar efter ett samhälle där varje människa som medborgare, löntagare och konsument kan påverka produktionens inriktning och fördelning, arbetslivets organisation och arbetslivets villkor.

finns även 32 "medborgare" och 6 "konsument". Statistisk slutsats kunde vara, att byta namn till Socialdemokratiska Medborgarepartiet, så att Moderaterna får ha sitt "arbetarparti" i fred. Det kan låta skoj, men är egentligen djupt allvarligt. Anledningen till att M lyckats med sitt stulna ord "arbetarparti" är, att S inte tillräckligt tydligt kan stå upp för det arbetarparti vi är. En första förändring som borde till är att byta ut de passiva orden "löntagare" och "anställd" (Det är företagare och kapitalister som ger lön och anställer) mot ord som står för arbetets värde. (Se avsnitt "Arbetets värde" under "Våra värderingar".) Skriv gärna frasen

arbetare och tjänstemän

gång på gång. Eller skriv "lönearbetare", som är mycket bättre än "löntagare" och "anställd". Och fyll på många gånger med ordet arbetarparti.

Gärna med beskrivningar som visar att S verkligen är det riktiga arbetarpartiet. De bästa användningarna av ordet är de, som gör att M till slut inte längre kan missbruka det.

Så här står det i "Globalisering och rättvisa" (under "Vår politik"):

Motvikterna till dagens globala kapitalism ligger i ett medvetet, samordnat politiskt och fackligt arbete.

Detta är inte klasslöst. Globalt fackligt-politiskt samarbete är verkligen ett uttryck för "Arbetare i alla länder, förenen eder". Men den andra sidan beskrivs som "kapitalism".

Det är inte samma kvalitet, det är inte klass. Andra formuleringar är tydligare på den punkten:

Mäktiga ekonomiska intressen satsade enorma resurser på att legitimera en utveckling mot ökade sociala och ekonomiska skillnader.

Eller:

näringslivets eliter beviljade sig själva upprörande stora privilegier, som dramatiskt vidgade gapet mellan samhällets fattiga och rika och mellan de anställda och företagens ägare och ledningar.

"Mäktiga ekonomiska intressen" och "näringslivets eliter" – detta är klass. Man kan kalla det överklassen eller kapitalisterna. Denna klass har fört och för en kamp för sina egna intressen och på arbetares och tjänstemäns bekostnad. Det har skett en klasskamp, men arbetarklassen har inte varit stark nog att försvara sina intressen. Det är den sidan i klasskampen som behöver stärkas genom globalt "samordnat politiskt och fackligt arbete".

Ett annat ord som inte finns med i programförslaget är "medelklass" – ett av den nutida politikens viktigaste ord. Usa-politiker kan tala direkt till medelklassen. "It's good for the middle class", kan man säga. Sådana uttryckssätt är tack och lov inte vidare gångbara i Sverige. Däremot finns de i bakgrunden. Den så kallade medelklassen är en viktig mottagare och godkännare av politiska budskap. Därför måste frågan upp på bordet. S-programmet måste behandla frågan. De ökande klassklyftorna finns mitt i denna fråga. Ibland beskrivs den borgerliga politiken som att det är en allians uppifrån och ner, det vill säga från de rikaste ner igenom medelklassen. Medan socialdemokratins framgångsår byggde på en allians underifrån och upp. Detta behöver konkretiseras. Varför är det första dåligt och det andra bra?

Här kommer ett ganska bra stycke:

De många och skiftande kraven på det ekonomiska livet kan inte tillgodoses vare sig med enbart politiska beslut eller med enbart marknadshushållning. De kräver den blandekonomi, som bygger på en kombination av samhällsliga åtgärder och marknadsmekanismer, starka fackliga organisationer och medvetna, aktiva konsumenter, stödda av stark konsumentlagstiftning.

Detta är socialdemokratin. "Enbart politiska beslut" måste tolkas som full planekonomi och "enbart marknadshushållning" som full kapitalism, liberalism. Inte någon av dessa "extremer" utan istället blandekonomi. Exakt vilken blandning finns inget färdigskrivet

recept för, man måste vara pragmatisk, måste pröva den kombination och de åtgärder som behövs för att åstadkomma jämlikhet och miljöhållbarhet helt enkelt.

För min egen del är jag skeptisk till full planekonomi. Men jag ska samtidigt säga, att det är en teoretisk skepticism. Jag tar definitivt avstånd från de som tar avstånd från planekonomi på grund av det vi upplevt i Sovjet med flera stater. Detta har nämligen varit en förvriden form av planekonomi under diktatoriska (så kallade stalinistiska) förhållanden. Vad en demokratisk planekonomi är, det vet ingen, eftersom den aldrig har existerat. Men allt tal om "revolution" (till en full planekonomi) leder bort uppmärksamheten från vad vi faktiskt behöver göra med den ekonomi som existerar idag. Jag kan tänka mej förstärkande av banker och av krisföretag. Jag kan tänka mig statliga produktionsföretag (Vattenfall, Lkab ...), som drivs även på annat än "vinst till varje pris"-grund. Jag behöver inte räkna upp alla former av offentligt företagande som kan förekomma. Visst kan jag också tänka mej extrema krissituationer, där fullt statligt övertagande av alla storföretag blir nödvändigt. Men jag tror inte det borde vara eller kommer att vara normalformen.

Däremot tror jag, att socialdemokratin måste öppna för en bredare diskussion om vad som faktiskt behövs för att stävja kapitalismens vildhet. Det gör inte programförslaget. Det enda som sägs är "samhälleliga åtgärder" och "politiska beslut". Under rubriken "Globalisering och rättvisa" talas om internationella avtal gällande handel, miljö, arbetsmiljö och arbetares rättigheter. Dessutom att de rika länderna ska riva sina egna handelshinder mot de fattiga. Är det allt? Hur ska vi åstadkomma bland annat följande?

- mycket kraftiga minskningar av dagens resursförbrukning
- förändringar i både produktions- och konsumtionsmönster
- miljöns krav måste byggas in i produktionsprocesserna

Vilka typ av åtgärder åstadkommer detta? Hur radikala åtgärder behövs?

Om man menar allvar med 2-graders-målet, så måste man idag, efter Världsbanken rapport om att vi är på väg mot 4 grader, vidta åtgärder som åstadkommer detta. Ett program som rycker på axlarna inför denna fråga är bara värt att kastas i papperskorgen.

Programförslaget lancerar begreppet "hållbar frihet". Det är uttryck för ett samhällskontrakt. Intressant. Men när, som idag, friheten inte är hållbar, hur ska då detta nya kontrakt förhandlas fram, om man inte lägger alla papper på bordet inför medborgarna? För det gör samhället inte idag, vare sig borgarna eller socialdemokraterna, och det gör inte heller programförslaget.

Programförslagets avsnitt "Arbete och tillväxt" föreslår för tillväxtens skull bland annat:

- utbildning och forskning, kompetensutveckling i arbetslivet och en aktiv arbetsmarknadspolitik
- målinriktat engagemang från statens sida när det gäller utveckling av innovationer.
- strategisk samverkan mellan staten, det privata näringslivet och den gemensamma sektorn
- offentliga sektorns upphandling bör användas betydligt mera samordnat än idag för att gynna innovationer, tillväxt och sysselsättning
- betydande satsningar på utbyggd kollektivtrafik, vägar och järnvägar

Var vänliga och räkna upp ett motsvarande åtgärdsbatteri vad gäller jämlikhet och miljöhållbarhet! Samtidigt kan man konstatera, att detta åtgärds paket inte på något sätt är "antikapitalistiskt". Det är inget annat än stimulansåtgärder för en ekonomi i tillväxt, där företag och kapitalägare mest gör som de vill. Jag har inget emot åtgärds paketet (förutom utbyggnad av vägar), men det är inte en "blandekonomi" där "demokratin har företräde före marknaden". Demokratin hänger som en olycklig svans efter den vilda kapitalismen.

Det grundläggande förslaget för tillväxt som programförslaget ger, är "hög internationell konkurrenskraft" och "konkurrera med kunskap".

Det är ungefär detsamma som borgarna och svensk näringsliv har. (Men de socialdemokratiska metoderna ger kanske bredare välfärd.) Det är detsamma som alla kapitalistiska länder har. Det är ett recept för ständig tillväxt. I det sammanhanget är det omöjligt att vidta annat än försiktiga åtgärder för jämlikhet och miljöhållbarhet. Och det är förklaringen till att de hittillsvarande åtgärderna inte varit tillräckliga. Jämlikheten minskar och miljön blir sämre. Ska vi åstadkomma en förändring, måste vi alltså skriva ett mycket annorlunda program.

Inte minst: Socialdemokratins politik de senaste decennierna har misslyckats i kärnfrågan jämlikhet. Hur ska den som läser ett så otydligt program som detta förslag, kunna tro att det pekar åt något annat håll?

Att utnyttja den moderna informationstekniken på ett bra sätt är viktigt för att få framgång med informationsspridning, kunskapsutveckling, dialog och folklig politisk påverkan. I avsnittet "Tillit och gemenskap" (under "Vår politik") står:

- * Den moderna informationstekniken ger nya möjligheter för vidgad delaktighet i debatten, till nya mötesplatser mellan invånare i olika delar av landet och till ökad kontakt mellan medborgarna och de politiskt förtroendevalda.
- * Debatt, opinionsbildning och granskning av politiken får aldrig bli en fråga enbart för professionella debattörer.

Socialdemokraternas webbsajt har flera år i rad fått utmärkelse för Sveriges bästa partisajt. Det är den säkert värd. Men väldigt mycket finns kvar att göra. Programkommissionens egen sajt kan exemplifiera.

- * Av någon anledning är det en egen sajt skild från S-sajten.
- * Bidragen från de "Över 400 föreningar och enskilda medlemmar som svarat på" Programkommissionens diskussionsmaterial är inte publicerade.
- * De debattbidrag som publicerats måste nog ändå betecknas som "professionella debattörer". Kommentarsfälten är öppna, men ger inte samma möjligheter.

Det jag vill säga är, att det inte räcker att "utnyttja de nya medierna". Mycket ska till för att nya, demokratiska, lättanvända former ska utvecklas. Och det behövs i massiv skala för att kunna uppfylla de antikapitalistiska behoven.

- * Insyn och kontroll av institutioner, företag och makthavare (ja, även socialdemokratiska politiker).
- * Dialog och diskussion i partiinterna frågor (men med öppenhet).

I själva verket har mänskligheten inte längre något val. Så mycket miljöpåverkan har redan åstadkommits, att vetenskapsmännen talar om att en ny geologisk period inletts. Den kallas antropocen, vilket betyder "den mänskliga geologiska epoken". Den människan har skapat kan endast människan korrigera. Med bibehållen vild kapitalism kommer miljöskadorna bara att utvecklas vidare. Det behövs en stark, global arbetarrörelse för att kunna genomföra nödvändiga kraftfulla ingrepp mot kapitalismens vildhet.

6 PROGRAM FÖR GLOBAL JÄMLIKHET

Nedanstående text har jag föreslagit Stockholms Arbetarkommun. I våras skickade jag ungefär samma sak till Programkommissionen. Det är inte ett program att anta, utan riktlinjer för hur ett program borde se ut.

Globaliseringen betyder, att

- mänskligheten har omskapat **naturen** till den grad, att jorden inträtt i en ny geologisk era, antropocen.
- mänskligheten har skapat en intimt sammanbunden global **ekonomi**.
- världskapitalismen har gjort sig allt mer oberoende av sociala, **politiska** beslut, där varje regering tvingas till en politik som främjar kapitalets frihet.

Det är inte längre möjligt med begränsat lokalt, nationellt perspektiv på politiken. Tre ord sammanfattar mänsklighetens globala situation:

Produktivitet	Den globala utvecklingen har många positiva sidor. Främst att miljarder har lyfts upp på en materiellt hög standard. Grunden är en enormt stegrad produktivitet. Men i kapitalismens vildhet förloras kontrollen över jämlikhet och miljö.
Jämlikhet	Sverige och världen är allt ojämlikare sedan decennier.
Ekologisk hållbarhet	De stora dragen i miljöutvecklingen går inte framåt. CO ₂ fortsätter öka, mer förgiftning, arter dör snabbt ut och annat. Mänskligheten överutnyttjar starkt jordens begränsade resurser.

Resultatet av miljöutvecklingen är dels att förutsättningarna för fortsatt hög produktion och anständiga **levnadsförhållanden undergrävs**, men dels också att konkurrensen om de krympande resurserna kommer att leda till allt större **konflikter** mellan befolkningsgrupper. Det finns inte utrymme för ytterligare "fördubblad konsumtion" för alla. Alternativen **på längre sikt** är 1) miljarder anpassar sig till fattigdom eller 2) våldsamma strider mellan nationer och klasser eller 3) en global politik för jämlikhet.

Socialdemokratien har lyckats i en historisk epok, men den epoken är över. Jag föreslår följande programinnehåll för en ny epok av framgång:

- Väv samman **produktivitet, jämlikhet och ekologisk hållbarhet**.
- Politiken måste domineras av ett **globalt** perspektiv och agerande.
- Den materiella nivån i de rika länderna och klasserna har gått för långt. Den ekologiska hållbarheten kräver **stopp för produktionstillväxt**. Framförallt den industriella arbetskraften måste minska till förmån för omvårdnad, kultur och fritid.
- **Tillväxt** är för den kommande epoken bara en sak **för de fattiga** länderna. Det kommer att leda till global jämlikhet mellan länder.
- Att de globala klassklyftorna tränger in i varje land måste kraftigt motarbetas. **Ojämlikhet är försvagande** för såväl produktivitet som arbetarrörelsen.
- Som viktig förebild måste **mängdbilismen snarast ersättas** med förnuftsbilism, effektiv kollektivtrafik och rationell stadsplanering. Många andra miljöåtgärder måste också till.
- Det ideliga kravet på nationell **konkurrenskraft** måste radikalt **tonas ner**. Behovet av kunskap måste i stället ges personliga och allmänt produktiva motiveringar.
- Det är inte möjligt att genomföra de nödvändiga förändringarna utan **kraftiga inskränkningar i kapitalismens vildhet**. Frågan måste lösas pragmatiskt, men förstatliganden, kapitalindrag med mera är troliga metoder. Dynamiken i privat företagande ska utnyttjas, men kan inte tillåtas vara så asocial som idag.
- Den **digitala demokratin** måste utvecklas explosivt genom metoder för informationsbaser, debatter, insyn och kontroll. Såväl partiinternt som i alla samhällligt viktiga förhållanden som offentliga åtaganden och stora privatföretag.
- Partiet måste **först vinna lönearbetarna** för nödvändiga åtgärder, **därefter kämpa** för genomförandet. Hårt motstånd kommer från högern och det vilda kapitalet. Det kräver en stark arbetarrörelse i riksdag, i fack, i demonstrationer.